

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky
M. D. Rettigové 4
116 39 Praha 1 – Nové Město

OPONENTSKÝ POSUDEK

na rigorózní práci

Název: **Specializovaná pracoviště pro děti s ústavní výchovou**

Autorka: Mgr. et MgA. Dagmar Slavíková

Oponent: PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.

Aktuálnost zvoleného tématu:

Zvolené téma je v současné době stále aktuální s ohledem na:

- Zvýšený výskyt dětí s psychiatrickými diagnózami umístěnými v ústavní a ochranné výchově
- Potřebu zkvalitnění péče o tyto děti ve specializovaném zařízení

Splnění stanoveného cíle rigorózní práce:

Cíl rigorózní práce specifikovaný autorkou v bodu 4.3 na s. 72 ve třech základních otázkách byl předznamenán obšírným teoretickým výkladem a v praktické části včetně podrobností uvedených v příloze byl promyšleně v několika úrovních a z několika aspektů analyzován na základě kvalitativního šetření a zřetelných praktických zkušeností a teoretického nadhledu autorky.

Cíl byl tedy splněn.

Zvolené metody rigorózní práce:

A. Teoretická rozprava opřená o aktuální výklad a pedagogickou interpretaci současně platné legislativy aplikované v oblasti výkonu ústavní a ochranné výchovy, dále o organizační, psychiatrické, psychologické, speciálně pedagogické a sociologické poznatky a zásady výchovného zacházení s dětmi s psychiatrickými diagnózami konkretizované popisem praktického fungování vybraného DDŠ;

B. Kvalitativní průzkumné šetření v DDŠ Slaný v období let 2005–2013 s kazuistikami a analýzou dokumentace tohoto školského zařízení.

Výsledky rigorózní práce:

Rigorózní práce má 153 stran, 3 teoretické kapitoly, 3 kapitoly v části praktické, citace z literatury prokazuje dlouhodobý zájem autorky o studium vybraného tématu a kontinuální znalost potřebných zdrojů z minulosti i současnosti (43 domácích, 3 zahraničních, 7 zákonných předpisů a 8 internetových zdrojů).

Předmětem zkoumání jsou děti a mládež zařazené do výchovně léčebného režimu v DDŠ, kam jsou umísťovány hlavně proto, že jsou nebezpečné sobě i jiným, jejich agresivita se zaměřuje nejen na lidi, ale i věci. Autorka popisuje jejich chování, na které školské zařízení musí reagovat profesionálně tak, aby podporovalo osobní rozvoj a socializaci každého jedince. Namísto, aby si personál DDŠ bral invektivy osobně a nechal se zaslepit agresivní konfrontací, musí rozumět příčinám a zvláštnostem psychických zátěží mladých lidí, jejichž nejčastější diagnózy a symptomy autorka vysvětluje v bodu 2.2. Dokonce i hra je u této skupiny dětí s psychiatrickými problémy „plná násilí“ (s. 48). Přesto nelze k socializaci přistupovat na základě laického krátkého spojení akce a reakce. Velmi výstižně autorka charakterizuje obvyklé zřetězení příčin a následků: „zlobení“ – trest „odnětím lásky“ – ztráta životní jistoty – ještě větší „zlobení“ (s. 49). Zdravý vývoj dodržování norem je prověřován po opuštění prvotního dětského pojetí autorit snahou soupeřit s autoritou o respekt před skupinou vrstevníků. Tyto a podobné konfliktní situace nastávají v rodině, ve škole, později i v ústavní výchově nebo během psychiatrické léčby. A mezi ústavy pak putují „obtížně umísitelné děti“. Autorka hledá účinný systém zacházení, který by odklonil neprospěšné emoce přijatelným způsobem a otevřel dosud nepopsané části dětské „tabula rasa“ pro nový zápis sebereflexe, komunikace, prosociálních návyků a rozvoj budoucího charakteru. Kritika KVOP vedla k markantní eliminaci injekční zklidňovací medikace (Graf 4) a zároveň se ukázalo, že tento mocenský nástroj lze z větší části nahradit participující strategií opřenou o prevenci, včasnou signalizaci nebezpečí recidivy agresivních raptů a zapojení celého týmu DDŠ do podpory terapeutických záměrů daných programem rozvoje osobnosti dítěte.

Pro své zkoumání si autorka vybrala 18 dívek ve věku 6–15 let, které v letech 2005–2013 prošly DDŠ ve Slaném. K dispozici měla osobní znalost a veškerou dokumentaci o vývoji dívek. Zkoumání rozvrhla do 4 oblastí: rodina, agrese, autorita, komunikace. Tyto oblasti pak nahlížela z pohledu chování dívek a pak z pohledu chování personálu (sociální pracovnice, vychovatelé, terapeuti, učitelé, zdravotní sestry).

Význam rigorózní práce pro společenskou praxi a pro další rozvoj vědy:

Lze říci, že přínos této rigorózní práce není jen v tom, zda si autorka odpoví na tři cílové otázky. Přínosem pro speciální pedagogii je již samotné čtení její autorsky (empiricky) pojaté teoretické i bohatě teoreticky komentované praktické části. Tj.: v této rigorózní práci se (aniž tato slova chci chápat jako básnické vyjádření) snoubí teorie s praxí.

Ke stanoveným cílům:

- Autorka popsala přínos, meze a úskalí jednotlivých funkcí. Nositelem „rodičovské filosofie“ v týmu, který vlastně rodinu nahrazuje, je terapeut, kterému všichni musí ze své pozice pomáhat, vycítit společný duch instituce.
- Autorka dospěla k poznání nesmírného významu souladu všech systémových prvků, pro něž jsou východiskem koncepční cíle dané ve vnitřním řádu a krizových směrnicích. Dále v praxi také propojení přístupu

všech členů týmu k dokumentaci o dětech (využití počítačové databáze), rozlišování pro terapii důvěrných informací, využívání individuální a skupinové komunikace personálu s dětmi v periodách denních (komunity, Polednice a Večernice). Význam má dlouhodobější hodnocení dětí a jeho propojení s kázeňskou praxí. Stejně časté musí být také porady personálu jako týmu. Obranou proti profesní slepotě musí být supervize.

- Odpověď na třetí cílovou otázku autorka hodnotí velmi sebekriticky, ale skromnost (ač zde může i odborníkovi slušet) zde není v takové míře třeba. Odpověď na otázku o kritériích výběru personálu je totiž v rigorózní práci všude mezi řádky zodpovězena. Tato odpověď patří do oblasti pedagogického mistrovství - odbornost nestačí, nastupuje intuice a víra ve smysl pedagogické práce - humanistický přístup jako meta nejvyšší.

Splnění podmínek kladených na řízení o obhajobě rigorózní práce:

Tato rigorózní práce zejména svým odborným a humánním přínosem splňuje požadavky

a d o p o r u č u j i ji proto k obhajobě.

Poznámka:

V případě publikování práce nebo jejích částí (což považuji za velmi prospěšné) je třeba při korektuře věnovat pozornost skloňování některých přívlasků a dělení větných celků.

Problém k diskusi:

- 1/ Jaké základní prvky musí mít standardy péče o děti s psychiatrickými problémy?
- 2/ Jak je třeba připravovat personál DDŠ na vnímání supervize?

PaedDr. Lubomír BAJCURA, Ph.D.